सहकारी प्रवर्द्धन र संचालनमा स्थानीय तहको भूमिका : कति महत्वाकांक्षी कति यथार्थपरक ?

विमल कोइराला

पौष २१, २०७४

सहकारी

आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक आवस्यकता र चाहना प्राप्तीका निम्ति सामूहिक स्वामित्व र प्रजातान्त्रिक विधिबाट निर्वाचित सदस्यहरुको स्वैच्छिक र स्वायत्त सहकार्य नै सहकारीता हो ।

सहकारिताका मूल्य र मान्यताहरु

- स्वावलम्बन Self – Help
- स्व जिम्मेवारी Self-responsibility
- प्रजातन्त्र Democracy
- समानता Equality
- समता Equity
- ऐक्यवद्धता Solidarity

सहकारीताको विश्वास

- इमान्दारिता
- खुल्लापन
- सामाजिक उत्तरदायित्व
- अरुको सेवा गर्ने भावना

सहकारीको भूमिका

आर्थिक प्रवर्द्धन

- विचौलियाको कटौती
- समतामूलक लाभ वितरण
- आवस्यकताका सामग्रीहरुको मात्र क्रय विक्रय
- स्थिरता
- ग्रामिण अर्थतन्त्रको विकास
- साहुमहाजनबाट उन्मुक्ति

सहकारीको भूमिका

शैक्षिक प्रवर्द्धन

- अन्याय र सामाजिक कुरिति विरुद्ध चेतना विस्तार र विकास
- सम्मान र समताको विकास
- शिक्षा प्रतिको जनचेतना अभिवृद्धि

सहकारीको भूमिका

राजनैतिक प्रवर्द्धन

- स्थानिय नेतृत्वको विकास
- इमान्दार र शिष्ट नागरिक उत्पादन
- जिम्मेवारी बहन
- लेकतन्त्र प्रतिको आस्था प्रवर्द्धन

सामाजिक विकास

- समुदाय भित्र भातृत्वको विकास
- सामाजिक तनाव हल गर्ने क्षमता विकास

नेपालमा सहकारीता

- करिव ३३००० सहकारीमा ५० लाख जति आवद्ध
- करिव ५८००० ले प्रत्यक्ष रोजगारी पाएको
- नेपालको संविधानले तीन खम्वे अर्थनीति स्विकारेको
- नेपालको संविधानको निर्देशक सिद्धान्त धारा ५० उपधारा ३ र राज्यका नीतिहरु धारा ५१ एपदफा (घ) मा सहकारीलाई प्रश्रय दिएको
- सहकारी ऐन २०७४ कार्यन्वयनमा ल्याइएको
- संस्थागत प्रवर्द्धन गर्न मन्त्रालय र विभाग स्थापना भएको

संघियतामा अधिकारको बाँडफाँड

- **सुरक्षित अधिकार Reserved Power**
- **साझा अधिकार Concurrent Power**
- **अवशिष्ठ अधिकार Residual Power**
- **प्रत्यायोजित अधिकार Delegated Power- Missing**

सहकारी–केन्द्रीय तह

- सहकारी राष्ट्रिय नीति, ऐन, मापदण्ड, नियमावली । केन्द्रीय सहकारी बैँक स्थापना अनुमति
- अन्तराष्ट्रिय संस्था सँगको साझेदारीता र सहकार्य
- सहकारी सम्वन्धि राष्ट्रिय तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अनुसन्धान
- अन्तर प्रादेशिक सहकारी संस्थाको समन्वय
- क्षमता विकास
- सहकारीताको प्रवर्द्धन र परिचालन
- वचत तथा ऋृण परिचालन सम्बन्धि राष्ट्रिय नीति

सहकारी–प्रादेशिक तह

- सहकारी सम्बन्धि प्रादेशिक नीति, ऐन, मापदण्ड, नियमावली र कार्यान्वयन विधि
- प्रादेशिक तहको सहकारी संस्था, महासंघ र सहकारी बैंकको स्थापना अनुमति
- वचत तथा ऋृण परिचालन सहकारी सम्बन्धि नियमावली
- समन्वय र साझेदारी – राष्ट्रिय, क्षेत्रिय र अन्य प्रादेशिक संस्थाहरु विच
- प्रादेशिक तहको तथ्यांक व्यवस्थापन र अनुसन्धान
- प्रादेशिक तहको क्षमता बृद्धि
- सहकारीताको प्रवर्द्धन र परिचालन

सहकारी- स्थानीय तह

- सहकारी सम्बन्धि स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड कार्यान्वयन र नियमावली
- स्थानीय सहकारी संस्था- दर्ता, अनुमति, प्रत्याह्वन, विगठन
- वचत तथा ऋृण परिचालन सम्बन्धि मापदण्ड र नियमावली
- सम्वन्ध, साझेदारी र सहकार्य- राष्ट्रिय, क्षेत्रिय, प्रादेशिक र स्थानीय संस्थाहरु बीच
- स्थानीय तहको तथ्यांक व्यवस्थापन र अनुसन्धान
- क्षमता विकास
- प्रवर्द्धन र विकास- सहकारी संस्था

सहकारीका समस्या

- द्वैध व्यवस्थापनको संभावना
- अभिलेख व्यवस्थापनका कारणले ढिलाइ
- वित्तीय समावेसिता ओझेलमा पर्नसक्ने संभावना
- स्थानीय निकाय पूर्णरुपले सन्चालनमा नआएसम्म रिक्तता रहीरहने

स्थानीय तहका समस्या

- स्थापना र विस्तारका चरणमा सहकारी प्राथमिकतामा नपर्ने संभावना
- कर्मचारीको अभाव
- श्रोत साधनको कमी
- कार्य क्षेत्रको अस्पष्टता
- साझा अधिकार प्रयोगमा झण्झट
- आर्थिक व्यवस्थापनको चुनौती
- सुपरिवेक्षण र अनुगमन पद्धतिको विकासमा ढिलाई हुनसक्ने संभावना

सहकारी- प्रतिस्पर्धी विचारका पाठशाला

परिमाण

- संख्या धेरै भयो- संख्या सिमित गरिनु पर्छ
- ठिक छ, प्राकृतिक रुपमा अघि बढ्न दिनु पर्छ- नियम दह्रो बनाउँदै लानु पर्छ

स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र

- सम्पादन गर्न नसकिने किसिमले बढ्यो
- अधिकार/कार्यक्षेत्र विस्तारित हुँदा क्षमता बढ्दै जान्छ

महत्वाकांक्षी कि यथार्थपरक

महत्वाकांक्षी

- स्थानीय तहको क्षमता बढाउँदै त्यसै अनुरुप कार्यक्षेत्र विस्तार गरिनु पर्ने
- अधिकार सँगै क्षमता विकास र कार्यक्षेत्रको टुंगो लाग्ने

नगुमाउनु पर्ने मौका

- संविधान, कानून र जनताले अनुमोदन गरेको
- अर्थतन्त्रमा थोरै भएपनि प्रत्यक्ष योगदान गरेको
- कार्यालय आधाारशिला स्थापना भई अनुभव लिई सकेको
- वित्तिय क्षेत्रको महत्वपूर्ण चालक भएको
- स्थानीय तहबाट दिएको कार्यक्षेत्र अनुसार श्रोत-साधन उपलब्ध गराउने
- आवस्यक सगठन, र कर्मचारी परिपूर्ति गरी सहकारी मैत्री बनाउने
- अभिलेख व्यवस्थापनको कार्य सुरु गर्ने
- केन्द्र र प्रदेशले मापदण्ड निर्धारण गरी एकरुपता ल्याउन सहजीकरण गर्ने

धन्यवाद